

Ярослав Ярош, к. політ. н.

*Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки, Україна*

ВЗАЄМОДІЯ МОЛОДІЖНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ З ПОЛІТИЧНИМИ ПАРТІЯМИ В УКРАЇНІ

Yaroslav Yarosh, PhD in Political Science

Lesya Ukrainka Eastern European National University, Ukraine

INTERACTION OF YOUTH ORGANIZATIONS WITH POLITICAL PARTIES IN UKRAINE

The article analyzes the specifics of the cooperation of political parties and youth organizations in Ukraine. The need for cooperation between political parties and public organizations is stressed. The cooperation is important because youth organizations have the opportunity to influence other social groups and society in general according to their interests, turning into an important political subjects. The specifics of the development of youth organizations and their role in political processes in Ukraine is clarified in the article. The role of NGOs in the electoral process is grounded. The attention is focused on the process of formation of civil society in Ukraine, which requires new dialogue forms of interaction between subjects involved in the political process, including political parties and youth NGOs.

Keywords: electoral process, youth non-governmental organisations, political party, political process, political participation.

Трансформаційні процеси демократизації політичного режиму України створюють сприятливі можливості для співпраці усіх учасників політичного процесу в Україні. Про актуальність проблематики взаємодії суб'єктів політичного процесу, свідчить поширеність робіт виконаних на дану проблематику.

Особливості участі об'єднань громадян у політичних процесах України широко досліджується вітчизняними науковцями. Широко її розробляють Т. Базовкін, В. Бебик, А. Білоус, В. Журавський, О. Корнієвський, В. Кремінь, М. Михальченко, М. Примуш, С. Рябов, В. Танчер, М. Томенко, Л. Угрин, Ф. Рудич¹. Однак у вітчизняній літературі залишається недослідженою проблема участі українських молодіжних організацій у виборчому процесі та їх співпраця з політичними партіями.

В Україні молодіжні організації можуть діяти легально і застосовувати різні форми впливу. В умовах структуризації суспільства, молодіжні організації трансформуються, консолідуються і є активними учасниками політичного процесу. Державотворчий процес в Україні потребує пошуку нових діалогових форм взаємодії молодіжних громадських організацій та політичних партій. У зв'язку з цим актуалізується питання їх дослідження науковцями.

Молодь є активною та динамічною соціально-демографічною групою населення і носієм нових ідей. Тому політична еліта, зокрема політичні партії, мають розглядати молодь не тільки як об'єкт політичного процесу, на який здійснюється вплив, але як такий суб'єкт, що здатний вплинути на політичні процеси в державі. На думку З. Селіванової, молодь – це субкультура, яку вважають найчутливішим “барометром” процесів, які відбуваються в суспільстві. Процес засвоєння молоддю культурних цінностей та норм політичного процесу, притаманних конкретному суспільству, приводить до формування у неї якостей і властивостей, що дають змогу адаптуватися до даної політичної системи і виконувати в ній активні політичні ролі та функції. Е. Шестопал вважає, що входження молоді в суспільство ширше, ніж політичне виховання або просвіта, бо охоплює не тільки цілеспрямований вплив на молоду особистість панівної ідеології чи політики, а й особисту політичну активність².

¹ Захаренко, К., Ярош, Я. (2013). *Молодіжні організації України: особливості функціонування*. Луцьк: [б/в].

² Чернецький, О., Ярош, Я. (2006). *Молодь. Політика. Влада*. Луцьк: Волинська обласна друкарня, 9.

Специфікою функціонування молодіжних громадських організацій є те, що чисельність молодіжних інституцій незрівнянно більша, ніж усіх місцевих осередків політичних партій. По-друге, місцеві осередки політичних партій зосереджені головним чином на вирішенні своїх локальних завдань: забезпечення успіху політичної партії у ході чергових виборів. У між виборчий період їх активність досить помітно знижується. Молодіжні організації працюють постійно, їх вплив на громадян, інтереси яких вони відображають набагато сильніший, ніж вплив інших сегментів політичного процесу.

У сучасних суспільствах, хоча й існують вагомі докази зменшення рівня довіри до головних державних інституцій (президент, парламент, уряд, правоохоронні органи), але схоже, що рівень довіри до інституцій громадянського суспільства зростає, зокрема до громадських організацій.

Аналіз результатів моніторингу, що проводився «Українським інститутом соціальних досліджень ім. Яременка» спільно із «Центром «Соціальний моніторинг» вказує на те, що поточний баланс довіри суспільства до вітчизняних політичних сил є продовженням кризових тенденцій в українському політикумі, що бере свій початок у кінці 2007 р., коли відбулися позачергові парламентські вибори.

Відсутність зрушень та сталість національних та регіональних еліт за рахунок виборчих процедур вказує на наявність глибокої політичної кризи в українському соціумі. За даними дослідження на кінець 2015 року, українське суспільство найбільше довіряє волонтерським (74%) та громадським організаціям (61%). Разом із тим, Верховній Раді України і Кабінету Міністрів України довіряють відповідно 14% і 13% громадян. При цьому довіра до даних інститутів тісно пов'язана із особистою довірою до їх керівників (А. Яценюку довіряють лише 13% українців, а В. Гройсману – 15%).

Показово, що на фоні високого рівня довіри до патрульної поліції, показник довіри правоохоронним органам значно нижчий і становить лише 25%. Низьким є і рівень довіри СБУ (27%). Найменшою довірою серед правоохоронних органів сьогодні користується прокуратура (13%) та судові органи (12%). Рівень довіри до політичних партій на кінець 2015 р. становить 18%¹. Таким чином політичним партіям потрібно шукати партнерів серед громадських та волонтерських організацій для збільшення власного рівня довіри серед громадян.

В Україні формуються нові зв'язки між інституціями політичної системи. Через молодіжні громадські організації громадяни мають можливість впливати на інші групи, на суспільство загалом відповідно до власних інтересів, перетворюючись на активних суб'єктів політичного та виборчого процесів. У сучасному політичному процесі найвпливовішими суб'єктами політичного процесу залишаються політичні партії. Однак вони не можуть охопити всі форми політичної діяльності й політичної участі людей, а також представляти усе суспільство. Після партій найпоширенішою формою політичної участі в політичному, економічному житті є рухи, спілки, асоціації та громадські організації, зокрема молодіжні.

Досвід існування в ХХ столітті досить впливових молодіжних, екологічних, антивоєнних, жіночих та інших рухів у багатьох країнах світу свідчить про те, що за будь-яких умов, будь-якої партійної системи зберігається соціальна ніша для функціонування громадських асоціацій. Останні виконують функції вияву невдоволення громадян, інституційним каналом залучення громадян до політики, засобом тиску спрямованих на ефективну реалізацію державної політики.

Динаміка політичного розвитку суспільства значною мірою залежить від того, наскільки використовується такий суб'єкт і дієвий чинник суспільно-політичного життя, як молодь. У всі часи молодь була в авангарді соціальних змін. Хоча за всіма прогнозами кількість молоді за останні десять років знизилася з 22% до 20% і ця тенденція триватиме і надалі. Однак молодь складає п'яту частину в структурі населення України². І цей фактор є вагомим демографічним показником з яким політичні партії у своїй діяльності мають рахуватися.

Молодь вирізняється високим освітнім рівнем та навчальною активністю. Щоправда, останнє здебільшого стосується молодих людей віком до 25 років. Після цієї вікової відмітки численність осіб, які навчаються, доволі різко спадає і до 35 років частка осіб, які навчаються, стає вельми незначною. Серед інших проблемних моментів та негативних рис щодо освітнього рівня молоді слід вказати на істотне відставання сільської молоді від міської за освітнім рівнем та посилення поляризації у молодіжному середовищі за цією ознакою у трансформаційний період. Значною мірою це формується внаслідок відтоку більш освіченої молоді старших вікових груп (від 20

¹ Динаміка рівня довіри соціальним інститутам та органам влади наприкінці 2015 року.

<<http://www.uisr.org.ua/img/upload/files/2016%2001%2014%20PR%201.pdf>> (2017, вересень, 2).

² Укрупнена соціально-економічна характеристика молоді України.

<http://www.confcontact.com/2007mart/1_lomonos.php>(2017, вересень, 4).

до 30 років) із сільської місцевості через обмежені можливості професійної самореалізації й поєднується з вибуттям із сіл на навчання у вищі навчальні заклади найбільш перспективних представників молодих контингентів (випускників шкіл), які із здобуттям освіти надалі прагнуть облаштуватися на постійне проживання у містах.

Підвищення впливу політичних партій у формуванні державної політики України вимагає більш уважного ставлення молоді до партійних програм. На думку, українського дослідника, Є. Бородіна: «суспільство має право скласти уявлення не тільки про ступінь харизматичності лідерів, короткотермінові передвиборчі гасла та інтерв'ю найбільш відомих функціонерів, але й про запропоновані шляхи розв'язання проблем. Питання про декларації та механізми реалізації у програмах політичних партій постає у цьому зв'язку на одне з перших місць у сучасних умовах»¹.

Аналіз програм політичних партій дозволяє виділити два підходи щодо визначення ролі та місця молоді: перший – словами ідеологів Ліберальної партії означає – «молодь – завтрашній день нашого суспільства», другий – цитуючи гасла ВО «Свобода», а саме: «молоде покоління не стільки в якості майбутнього, скільки в ролі нинішнього інтелектуального потенціалу, що вже сьогодні може забезпечити прогресивний поступ в усіх сферах життєдіяльності суспільства».

Є. Бородін зазначає, що основна увага в програмах політичних партій приділяється загальним оцінкам ситуації у молодіжному середовищі, завданням державної молодіжної політики. Процес створення молодіжних розділів партійних програм достатньо слабо пов'язаний з розвитком основних складових механізму державної молодіжної політики в Україні. В документах обійдене питання про джерела фінансування молодіжних програм. Конкретні пропозиції потребують дуже ретельного опрацювання і здебільшого не можуть бути втіленими у життя на сучасному етапі, до того ж, після прийняття програм самі партії дуже рідко пропонують проекти нормативно-правових документів для створення механізмів реалізації своїх ідей².

На даний час продовжуємо спостерігати тенденцію збільшення кількості молодіжних громадських організацій, хоча вони є невеликими за чисельністю. За період незалежності України кількість молодих людей, які є членами молодіжних громадських організацій, залишається майже незмінною (законодавство не вимагає від молодіжних громадських організацій обов'язкового фіксованого членства). Проблемою для молодіжного руху є те, що більшість молодіжних громадських організацій залишаються маловідомими молоді і не користуються в неї належним авторитетом та престижем.

Процеси, неминуче пов'язані з розбудовою держави, значно змінили і політичне життя українського суспільства. З одного боку, формується нова структура політичної системи, з іншого – якісно змінюються її складові, одними з яких є політичні партії та молодіжні громадські організації. Непостійність політичної ситуації, вимагає від молодіжних організацій зміни форм і методів діяльності, що передбачає нові підходи до роботи молодіжних громадських організацій з суб'єктами політичного процесу.

В державотворчих процесах України молодіжний рух, як механізм здійснення молодіжної політики, практично представлений у всіх формах політичної соціалізації. Прийнято нормативно-правову базу, створено державні органи для роботи з молоддю, суттєві зміни відбулися в діяльності громадських молодіжних організацій.

З становленням багатопартійності, зміцнюють свої позиції політичні партії, які намагаються створювати «власні» молодіжні припартійні структури. Та й самі керівники багатьох молодіжних громадських організацій через матеріальну скруту, в якій перебуває більшість організацій, намагаються шукати заступництва, допомоги у політичних партіях. Особливо активно це відбувається в період виборчих кампаній.

У партійному спектрі України були представлені і «молодіжні» партії, а саме: партія «Молода Україна», Молодіжна партія України і Політична партія «Нова генерація України». Цікавим є те, що, частина молоді вважає створення об'єднаної молодіжної партії корисними для країни, але молоді люди у своїй масі не підтримали молодіжні партії на парламентських виборах. Так, за даними дослідження, проведеного у 2002 р., лише 3,4% молоді проголосувало за силу, що представляла себе як молодіжну партію – Політичну партію «Нова генерація України». Щоправда, серед усіх виборців у цілому лише 1,1% віддали перевагу цій партії.

¹ Бородін, Є. (2009). Молодіжна політика в програмах політичних партій: декларації та механізми реалізації. *Грані*, 4, 116.

² Бородін, Є. (2009). Молодіжна політика в програмах політичних партій: декларації та механізми реалізації. *Грані*, 4, 117.

Більшість громадських молодіжних організацій почали досить активно заявляти про себе під час виборчих кампаній. Одним з перших кроків об'єднання молодіжних громадських організацій на підтримку суб'єктів виборчого процесу були під час президентських виборів у 1999 р. Прикладом може бути створення коаліції "Молодь – за Леоніда Кучму" у складі 46 всеукраїнських та 450 молодіжних організацій обласного рівня.

Більшість молодіжних організацій не є первісно політичними, а багато з них взагалі не виходять на рівень політики. Це найбільш характерно для організацій культурно-просвітницької та благодійницької спрямованості. Разом із тим у молодіжному русі України існують організації, які ставлять перед собою першочергове вирішення політичних цілей. Саме ці організації є посередниками між членами молодіжних груп і політичними партіями. Такі молодіжні організації мають виразний політичний вимір, а їх активність спрямовується не лише на вузькі молодіжні проблеми, а й на широку політику.

Український дослідник, В. Головенько, відзначає певні напрямки діяльності політичних молодіжних організацій та їх регіональні особливості. Дослідник відзначає, що політичні громадські організації молоді наявні в усіх адміністративно-територіальних одиницях України, але найбільше їх у Південному та Східному регіонах країни: у Дніпропетровській області – 22 % від загальної кількості всіх молодіжних та дитячих організацій області, в Херсонській – 21 %, у Луганській – 18 %. У Західному регіоні найбільше громадських організацій патріотичного напрямку, а саме: у Рівненській області їх 14 %, у Львівській – 13 %, у Тернопільській – 9 %, в Хмельницькій – 6 %¹.

Цікавим є експертне опитування, яке проводив Фонд «Демократичні ініціативи», яке дає можливість побачити роль громадських організацій у виборчому процесі. За результатами опитування дізнаємося, що поінформованість респондентів щодо діяльності громадських організацій під час передвиборчої кампанії та власне виборів є дуже високою. Так, 61 експерт вказав, що безперечно знав про певну організацію, а ще 10 опитаних принаймні «щось про це чули»².

Серед переліку громадських організацій, що їх пригадують респонденти, перше місце за кількістю згадувань впевнено посідає діяльність громадських організацій які активно працювали під час виборів. Найактивнішими громадськими організаціями, які працювали під час виборчих процесів варто відзначити: Комітет виборців України, ПОРА, «Доба вибору» (об'єднання журналістів та громадських діячів м. Рівного), Громадська мережа «Опора» та ГАК (Громадський актив Києва) у м. Києві, «Самопоміч» та «Громадський форум» у м. Львові, «Нічна варта» в м. Сумах та інші. Їхня діяльність полягала у наступному: здійсненні контролю за законністю проведення та прозорістю виборчої кампанії; ініціативах, пов'язаних із внесенням змін до виборчого законодавства (наприклад, положення, яке дало б змогу брати участь у голосуванні членам ТВК на тій ділянці, де вони працюють в день виборів); здійснення моніторингів, таких як моніторинг виборчих програм; моніторинг виборчих списків та роботи виборчих комісій; перевірки списків виборців, навчання членів виборчих комісій та проведенні просвітницьких заходів для виборців, які голосують вперше; здійсненні паралельних підрахунків голосів.

Особлива відповідальність покладається на молодіжні громадські організації у виборчі періоди. Партійно-політична боротьба в Україні характеризується тим, що усі суб'єкти (партії, органи влади) виборчого процесу використовують усі ресурси для перемоги у досягненні результату. Саме молодіжні громадські організації повинні бути опонентами влади та політичних партій у питаннях дотримання законодавства.

Значна частина молодіжних організацій в Україні достатньо професійно виконували функцію здійснення громадського контролю за виборчими процесами. Тому важливим аспектом є визначення рівня участі та моніторингу молодіжними організаціями виборчих перегонів. У зв'язку з цим можна виділити ряд рис та особливостей участі молодіжних організацій у виборчих процесах. По – перше, найбільш поширеними видами діяльності, що їх здійснювали молодіжні організації на виборах стали: правозахисна діяльність щодо консультування виборців та захисту їх виборчих прав; просвітницька робота через правову та організаційну підготовку спостерігачів і членів виборчих комісій; інформаційні акції, що інформували та мобілізували молодих виборців щодо різних аспектів виборчої кампанії; моніторингова діяльність та стеження за дотриманням демократичних виборчих процедур, проведення соціологічних досліджень, екзит-полів.

¹ Головенько, В. (2006). Громадські структури сучасного молодіжного руху України: стан та основні тенденції. *Український соціум*, 2, 80-85.

² Захаренко, К., Ярош, Я. (2013). *Молодіжні організації України: особливості функціонування*. Луцьк: [б/в], 94.

По – друге, значна частина молодіжних організацій співпрацювала з партнерськими організаціями та створювала коаліції. Спільна співпраця дозволяла сконсолідувати та зекономити зусилля і ресурси, а також здійснювати заходи на ширшій території.

Для ефективної політичної діяльності молодіжним організаціям потрібно планувати діяльність заздалегідь, реалізуючи проекти задовго до початку виборчої кампанії. Потрібно знаходити партнерів і фінансування та підвищувати рівень стратегічного планування. Важливим аспектом є координація діяльності у спільних діях з організацією коаліцій та залучення професійних спеціалістів у виборчих кампаніях.

Молодіжні громадські організації, що підіймають актуальні питання сьогодення та мобілізують (хоча й на порівняно короткий час) окремі групи людей, які в звичайному житті не проявляють політичної та суспільної активності, більш мобільні та послідовні, а через це й більш результативні в реалізації власних інтересів.

Політичні умови, які призводять до прийняття нових нормативно-правових актів, достатньо серйозно впливають на діяльність молодіжних громадських організацій. Політичні партії, які виступають за зменшення чи збільшення витрат на державну молодіжну політику, стимулюють діяльність організацій або ж обмежують їхні можливості. Ряд молодіжних організацій (особливо припартійних) суттєво залежать від конкретних політичних партій та результатів виборів.

Сьогодні важливою є потреба уніфікації законодавства про молодіжні громадські організації України. Виборчі процеси у 1998-2012 роках, показали, що в міру посилення політичної боротьби у багатьох суб'єктів політичного процесу виникає бажання використати молодіжні громадські організації у політичній діяльності. Врегулювання законодавства, розширить можливості функціонування молодіжних організацій, та обмежить використання громадських інституцій у боротьбі за владу.

У нас і досі не вироблено системи державницьких консолідуючих цінностей, які б поділялися усіма впливовими політичними партіями. Результатом цього є криза суспільної довіри, яка виявляється у тому, що громадяни не довіряють результатам виборів, а масові фальсифікації сприймають як звичайне явище. Недовіра роз'єднує жителів різних регіонів, які підозрюють одне одного в неповазі, ігноруванні своїх інтересів, несправедливості тощо.

Отже, причинами низької політичної участі молоді через молодіжні громадські організації на нашу думку є: по-перше, недостатня компетентність молодих людей стосовно захисту своїх прав і свобод та психологічна неготовність їх захищати; по-друге, не партнерське ставлення політичних партій до молодіжних громадських організацій, яка не розглядає інституції громадянського суспільства як рівноправних суб'єктів у реалізації політики.

References:

1. Borodin Ye. (2009). Molodizhna polityka v programax politychnyx partij: deklaraciyi ta mexanizmy realizaciyi [The Youth policy in the programs of political parties: declarations and mechanisms of implementation]. *Grani*, 4, 115-118. [in Ukrainian].
2. Golovenko V. (2006). Gromadski struktury suchasnogo molodizhnogo ruxu Ukrayiny: stan ta osnovni tendenciyi. [Public structures of the modern youth movement of Ukraine: the state and main tendencies]. *Ukrayinskyj socium*, 2, 78-88. [in Ukrainian].
3. *Dynamika rivnya doviry socialnym instytutam ta organam vlady napry`kinci 2015 roku*. [Dynamics of confidence level for social institutions and authorities at the end of 2015]. <<http://www.uisr.org.ua/img/upload/files/2016%2001%2014%20PR%201.pdf>> (2017, September, 2). [in Ukrainian].
4. *Zakon Ukrayiny «Pro politychni partiyi v Ukrayini»* [The Law of Ukraine «On Political Parties»] 2001 (The Verkhovna Rada of Ukrain) Oficijnyj sajt Verxovnoyi Rady Ukrayiny. [The official site of the Verkhovna Rada of Ukraine] <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14.>> (2017, September, 3). [in Ukrainian].
5. Zaxarenko K., Yarosh Ya. (2013). *Molodizhni organizaciyi Ukrayiny: osoblyvosti funkcionuvannya*. [Youth organizations of Ukraine: peculiarities of functioning]. Luczk: [b/v], 308. [in Ukrainian].
6. Kudina O. (2009). Zrostannya vplyvu gromadsko-politychnyx obyednan na politychni procesy: vytoky fenomenu. [The growth of the influence of public-political unions on political processes: the origins of the phenomenon]. *Naukovyj visnyk Uzhgorodskogo universytetu. Seriya: Politologiya. Sociologiya. Filosofiya*, [The scientific bulletin of Uzhgorod National University. Series. Sociology. Philosophy]. 9. 113–119. [in Ukrainian].
7. Lacyba M. (2006). Gromadski organizaciyi na vyborax. [Civil organizations in the elections]. *Ukrayinskyj nezalezhnyj centr politychnyx doslidzhen*, 56. [The Ukrainian Independent Centre of Political researches]. [in Ukrainian].
8. *Ukrupnena socialno-ekonomichna xarakterystyka molodi Ukrayiny* [The social and economic characteristics of the young people of Ukraine are enlarged]. http://www.confcontact.com/2007mart/1_lomonos.php (2017, September, 4). [in Ukrainian].
9. Cherneczkij O., Yarosh, Ya. (2006). *Molod. Polityka. Vlada* [Young. Policy. Power]. Luczk: Volynska oblasna drukarnya, 148. [in Ukrainian].